

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра спеціальних юридичних дисциплін

07-01-98М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних завдань та самостійної роботи

з навчальної дисципліни
«СУДОВА МЕДИЦИНА ТА ПСИХІАТРІЯ»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Правоохоронна
діяльність»
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості ННП
Протокол № 3 від 08.10.2020 р.

Рівне – 2020

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Судова медицина та психіатрія» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Правоохоронна діяльність» спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Давидюк П. П. – Рівне : НУВГП, 2020. – 15 с.

Укладач: Давидюк П. П., старший викладач кафедри спеціальних юридичних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Кафарський В. І., д.ю.н., професор, завідувач кафедри спеціальних юридичних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності

262 «Правоохоронна діяльність»

Цимбалюк В. І.

ЗМІСТ

Передмова	3
1. Опис навчальної дисципліни та її структура	5
1.1. Опис навчальної дисципліни	5
1.2. Тематика практичних занять	6
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	7
1.4. Критерії та шкала оцінювання	7
2. Плани практичних занять	9
3. Самостійна робота студентів	11
4. Рекомендована література	19

© П. П. Давидюк, 2020
© НУВГП, 2020

Передмова Шановні студенти!

Програма нормативної навчальної дисципліни «Судова медицина та психіатрія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності «Правоохоронна діяльність».

Знання основних положень судової медицини та психіатрії складає основу фахової підготовки майбутніх правоохоронців. Магістри на базі здобутих знань, засвоєння професійних навичок з судової медицини та психіатрії можуть виконувати свої функції у органах дізнання, слідства, прокуратури, суду інших правоохоронних органах.

Предметом навчальної дисципліни «Судова медицина та психіатрія» є медичні та біологічні питання, які виникають в процесі розслідування та судового розгляду кримінальних справ, психічні розлади, які мають правове значення у кримінальному та цивільному судочинстві.

Взаємозв'язки навчальної дисципліни «Криміналістика» з іншими дисциплінами робочого плану, які передують її вивченню та які спираються на її вивчення, представленні наступною схемою.

Структурно-логічна схема дисципліни «Судова медицина та психіатрія»

Мета та завдання дисципліни

Метою вивчення дисципліни *«Судова медицина та психіатрія»* є формування у студентів необхідних знань з організаційно процесуальних основ судово-медичної та судово-психіатричної експертиз, з основ судово-медичної травматології, токсикології, експертизи речових доказів, вивчення психопатологічних станів та їх судово-психіатрична оцінка.

Основними завданнями вивчення дисципліни *«Судова медицина та психіатрія»* є:

1) ознайомити майбутніх правоохоронців із теоретичними засадами, основними категоріями та етапами розвитку судової медицини та психіатрії;

2) допомогти здобувачам вищої освіти навчитися самостійному юридичному мисленню в галузі судової медицини та судової психіатрії;

3) оволодіти теоретичними знаннями на основі чинного законодавства України, умінням і навичками їх практичного застосування;

4) правильно досліджувати види смерті, визначати стать, розрізняти поняття “самовбивство” і “вбивство”, розуміти і давати роз’яснення ознакам розладів пам’яті, мислення, свідомості.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1 Опис навчальної дисципліни

Глибокому вивченню концептуальних і найбільш важливих тем курсу «Судова медицина та психіатрія» сприяють *практичні* заняття, зокрема розвитку творчості студентів, інтересу до досліджень, формуванню умінь і навичок публічного виступу та участі в дискусії, розвитку культури мовлення, що є дуже важливим у роботі працівників правоохоронної діяльності.

Навчальна дисципліна «Судова медицина та психіатрія» передбачає вивчення системи, методів та функцій діяльності судово-медичних експертів. Дає можливість студентам ознайомитися з основними правами, обов'язками експертів, їх повноваженнями та в разі необхідності настання відповідальності

Під час вивчення дисципліни в здобувачів вищої освіти розвиваємо *soft skills*: грамотність, комунікаційні якості, здатність логічно обґрунтовувати позицію, загальнокультурна грамотність, навички письмового і усного спілкування, уміння слухати і запитувати, формування власної думки та прийняття рішення, ініціативність та інші.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати**:

- організаційні та процесуальні основи судово-медичної та судово-психіатричної експертизи;
- основи судово-медичної травматології, криміналістики та ін.;
- клінічні прояви, судово-психіатричне значення та оцінка основних психічних хвороб та розладів;
- медичні та юридичні критерії осудності, неосудності, обмеженої осудності, дієздатності, недієздатності, обмеженої дієздатності;
- критерії застосування різних видів примусових заходів медичного характеру;
- особливості огляду засуджених;
- основні завдання комплексних психолого-психіатричних та інших комплексних експертиз.

Вміти :

- самостійно проводити огляд трупа на місці його виявлення;
- досліджувати трупні явища з метою констатації смерті та визначення часу настання смерті;
- оглядати, вилучати та упаковувати речові докази зі слідами крові, виділень, волосся та інших біологічних об'єктів;
- складати постанови про призначення судово-медичних та судово-психіатричних експертиз;
- формулювати питання, що підлягають вирішенню судово-медичними та судово-психіатричними експертами;
- об'єктивно оцінювати та правильно використовувати висновки судово-медичної та судово-психіатричної експертиз в практичній діяльності.

1.2 Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Змістовий модуль І <i>Судова медицина</i>			
1	Поняття, предмет, завдання і значення судової медицини. Історичні етапи розвитку	2	1
2	Судово-медична танатологія	2	
3	Судово-медична токсикологія	2	1
4	Судово-медична травматологія	2	1
Змістовий модуль ІІ <i>Судова психіатрія</i>			
5	Судово-психіатрична експертиза. Основи загальної психопатології	2	1
6	Психіатрична експертиза учасників судового процесу	2	
7	Заходи медичного характеру для попередження суспільно небезпечних дій психічнохворих	2	1
8	Експертиза алкоголізму та інших психічних розладів	2	1
Разом		16	6

1.3 Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться за формами:

- оцінювання роботи студентів на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, участь в обговоренні проблемних питань, оцінки розв'язування ситуаційних завдань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни *«Судова медицина та психіатрія»* є: повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни; глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміння аналізувати явища, що вивчаються у їх взаємозв'язку і розвитку; характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, послідовність тощо).

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основні методи оцінювання:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Здобувачі вищої освіти можуть отримати додаткові бали за: виконання рефератів, есе дослідницького характеру, написання наукових тез за темою курсу. Тему дослідницької роботи можуть вибрати самостійно за погодженням із викладачем. Додаткові бали студентам також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
	<i>для заліку</i>
90–100	зараховано
82–89	зараховано
74–81	
64–73	зараховано
60–63	
35–59	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Змістовий модуль 1 ***Судова медицина***

Тема 1. Поняття, предмет, завдання і значення судової медицини. Історичні етапи розвитку

План

1. Поняття, предмет, завдання і значення судової медицини.
2. Історичні етапи розвитку судової медицини.
3. Права та обов'язки судово-медичних експертів.
4. Об'єкти судово-медичної експертизи.
5. Види судово-медичних експертиз

Тема 2. Судово-медична танатологія

План

1. Судово-медична класифікація смерті.
2. Ранні та пізні трупні явища.
3. Документація судово-медичної експертизи трупа.
4. Особливості експертизи трупів невідомих осіб, розчленованих, скелетованих та ексгумованих

Тема 3. Судово-медична токсикологія

План

1. Дефініція поняття «токсикології».
2. Класифікація отрут і отруєнь.
3. Діагностика та документування отруєння.
4. Судовотоксикологічні дослідження.
5. Судово-медична діагностика отруєнь окремими хімічними речовинами та сполуками

Тема 4. Судово-медична травматологія

План

1. Види травматизму.
2. Судово-медична класифікація ушкоджень та їх ознаки.
3. Ушкодження тупими предметами, механізм їх утворення.
4. Ушкодження гострими предметами.

5. Механізм утворення та їх морфологічна характеристика.
6. Транспортна травма.
7. Вогнепальні ушкодження, їх особливості в залежності від відстані пострілу.
8. Ушкодження з мисливської зброї.
9. Відмінність прижиттєвих від посмертних ушкоджень.

Змістовий модуль II

Судова психіатрія

Тема 5. Судово-психіатрична експертиза. Основи загальної психопатології

План

1. Предмет і завдання судової психіатрії.
2. Об'єкти судово-психіатричної експертизи.
3. Підстави призначення і порядок проведення судово-психіатричної експертизи.
4. Права та обов'язки судово-психіатричних експертів.
5. Види судово-психіатричних експертиз.
6. Причини психічних хвороб. Перебіг психічних хвороб.
7. Класифікація психічних хвороб. Методика обстеження психічнохворих.
8. Симптоматологія психічних хвороб. Основні синдроми психічних хвороб.

Тема 6. Психіатрична експертиза учасників судового процесу

План

1. Психіатрична експертиза обвинувачуваних.
2. Поняття осудності, обмеженої осудності та неосудності. Критерії неосудності.
3. Питання для судово-психіатричної експертизи.
4. Заходи медичного характеру, що застосовуються до психічно хворих.
5. Експертиза свідків. Експертиза потерпілих.
6. Експертиза засуджених.
7. Судово-психіатрична експертиза у цивільному процесі.

8. Питання недієздатності психічно хворих.

Тема 7. Заходи медичного характеру для попередження суспільно небезпечних дій психічнохворих

План

1. Суспільно небезпечні дії психічно хворих.
2. Типи суспільної небезпечності (активний та пасивний).
3. Профілактичні заходи стосовно суспільно небезпечних дій психічно хворих.
4. Примусові заходи медичного характеру (поняття та мета, особи, до яких застосовуються, критерії для застосування).
5. Види примусових заходів медичного характеру. Примусове лікування.

Тема 8. Експертиза алкоголізму та інших психічних розладів

План

1. Алкоголізм. Алкогольні психози.
2. Морфінізм та інші наркоманії.
3. Експертиза алкогольних та наркоманійних розладів.
4. Олігофренія.
5. Психопатії.
6. Неврози та реактивні стани.
7. Симуляція психічних розладів.

3. САМОСТІЙНА РОБОТА

Для цілеспрямованої участі у навчальному процесі студенти повинні регулярно самостійно готуватися до аудиторних занять з навчальної дисципліни *«Судова медицина та психіатрія»* і добре уявляти собі основні види занять з цієї спеціальної дисципліни.

Самостійну роботу варто починати з вивчення тексту лекції, потім почитати й законспектувати в зошиті з підготовки до практичних відповідний матеріал підручника та інших джерел. Читати треба уважно, всебічно та критично аналізувати

прочитане. Зустрівши нове, незрозуміле слово або вираз, обов'язково необхідно з'ясувати його зміст. Не зробивши цього, студент ризикує сприйняти невірно значення слова або виразу, та як правило і всього тексту. Тут варто скористатися словниками, довідниками із судової медицини та психіатрії чи іншими джерелами. Перелік рекомендованої літератури не є вичерпним. Здобувачі вищої освіти можуть опановувати й інші джерела, у тому числі статті, що публікуються у сучасних юридичних виданнях.

Мета самостійної роботи студентів з дисципліни “*Судова медицина та психіатрія*” – засвоїти в повному обсязі навчальну програму і сформувати самостійність як особистісну рису та важливу професійну якість, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання самостійної роботи студентів з дисципліни — засвоєння, закріплення та систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота студентів забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять.

До основних форм самостійної роботи студентів з дисципліни “*Судова медицина та психіатрія*” належать такі:

- опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, обов'язкових і додаткових наукових літературних джерел;
- вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до різних форм поточного контролю;
- пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою;
- написання реферату за поданою проблематикою;
- аналітичний розгляд наукових публікацій;

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні опрацювати прослуханий лекційний матеріал, всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття, проаналізувати відповідні навчальні літературні джерела, нормативно-правові акти. Студенти перевіряють рівень

засвоєння знань самостійно, відповідаючи на питання для самоконтролю.

Разом з опануванням базових теоретичних знань слід також вивчати і аналізувати практику їх реалізації, формувати навички встановлення динаміки подій. Розв'язуючи завдання, студенти повинні продемонструвати вміння самостійно аналізувати конкретні ситуації, аргументовано відповідати на поставлені питання, посилаючись на відповідні нормативні акти. Відповіді повинні бути повні, обґрунтовані.

4. Рекомендована література

Базова:

1. Білецький Є. М., Білецька Г. А. Судова медицина та судова психіатрія : навч. посіб. Харків : Одісей, 2010. 480 с.

2. Григорян Е. К. Особливості судово-медичного визначення давності настання смерті. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. матер. Міжнарод. наук.-прак. конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження зас. проф. М. С. Бокаріуса (18–19 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків, 2019. С. 453–455.

3. Григус І. М., Самороков В. О., Цимбалюк В. І., Цимбалюк О. В. Судова медицина та судово-психіатричні експертизи. Львів : Новий Світ 2000, 2014. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/7514/> (дата звернення 27.10.2020).

4. Каплуновський П. А., Ольховський В. О., Губін М. В., Першина Л. В. Судово-медична оцінка особливостей прижиттєвих та посмертних ушкоджень на промерзлих трупах. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. матер. Міжнарод. наук.-прак. конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження Зас. проф. М. С. Бокаріуса (18–19 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків, 2019. С. 446–448.

5. Нетудихатка О. Ю., Мавед О. О. Судова медицина : навч. посіб. Харків: Бурун і К, 2012. 240 с.

6. Стьопін Р. С. Про взаємодію експертів різних спеціальностей при виконанні комплексних досліджень. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб.

матер. Міжнарод. наук.-прак. конференції, присвяченої 7 150-річчю з дня народження Зас. проф. М. С. Бокаріуса (18–19 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків, 2019. С. 473–474.

7. Судова медицина : підручник / Б. В. Михайличенко, В. А. Шевчук, С. С. Бондар, І. А. Федотова, А. М. Біляков; за редакцією проф. Б. В. Михайличенка; п'яте видання. Київ: ВСВ «Медицина», 2018. 447 с.

8. Рудник В. І. Судова психіатрія : навч. посібник. К. : Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2009. 248 с.

Допоміжна:

9. Бабанін А. А., Мішалов В. Д., Біловицький О. В., Скрепкова О. Ю. Судова медицина, Сімферополь, 2012. 578 с.

10. Банчук М. В., Москаленко В. Ф., Михайличенко Б. В., Грузєва Т. С., Хміль І. Ю., Артеменко О. І. Медичне законодавство: правова регламентація лікарської діяльності. ВСВ «Медицина», 2011. 496 с.

11. Бачинський В. Т., Кулик О. Ф., Савка І. Г., Ванчуляк О. Я. Первинний огляд трупа на місці його виявлення. Чернівці, 2010. 212 с.

12. Бойко С. О. Судово-медична експертиза визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Ужгород, 2003. 225 с.

13. Завальнюк А. Х. Судова медицина : курс лекцій. Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. 648 с.

14. Завальнюк А. Х. Тлумачний словник судово-медичних термінів. Тернопіль : Укрмедкнига, 1999. 351 с.

15. Концевич І. О., Михайличенко Б. В. Судова медицина. К. : МП Леся, 1997. 656 с.

16. Левенець І. В. Судова психіатрія : навч. посіб. Тернопіль : Економ думка. 2007. 328 с.

17. Мішалов В. Д. і співавт. Судова медицина, Чернівці, 2018. 578 с.

18. Наказ № 6 МОЗ «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України», 1995.

19. Судова медицина : навчально-методичний посібник / За ред. Б. Михайличенка. К. : МП Леся, 2001. 416 с.

20. Халмурадов Б. Д., Швачко О. Г. Судова психіатрія: основні терміни та поняття : довідник. Київ : ЦНЛ. 2006. 80 с.

21. Кулик О. Ф., Бачинський В. Т., Савка І. Г., Ванчуляк О. Я. Особливості судово-медичного дослідження трупа при окремих видах смерті. Чернівці, 2005. 211 с.

Інформаційні ресурси:

22. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.02. 2000, № 19, с.143, із змінами 2004, 2007 рр. згідно рішень. Ред. від 10.06.2018. (дата звернення 27.10.2020).

23. Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України: наказ Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. (дата звернення 27.10.2020).

24. Питання медико-соціальної експертизи: постанова Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 27.10.2020).

25. Про затвердження Порядку та Критеріїв встановлення проведення судових експертиз та науково – методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз: наказ міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 р., зі змінами та доповненнями. URL: www.zakon1.rada.gov.ua/ (дата звернення 27.10.2020).

26. Офіційний сайт Верховної Ради України: URL: www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення 27.10.2020).

27. Сайт нормативно-правових документів Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua (дата звернення 27.10.2020).

28. Офіційний сайт Верховного Суду України. URL: www.scourt.gov.ua (дата звернення 27.10.2020).

29. Офіційний сайт Міністерства Юстиції України. URL: www.gdo.kiev.ua (дата звернення 27.10.2020).